

ดนตรีไทย

ดร.คำล่า มุสิกา
คณะศิลปศาสตร์

2500 ปี ก่อน

-กลองสำริด หรือที่เรียกว่า มหระทึก แพร่จากดินแดนเวียดนาม (ในปัจจุบัน) ให้ความอรรถมดองซ่อน มาสู่ดินแดนไทย

2500 ปี ก่อน

- มีการเขียนภาพบันทึกไว้ในถ้ำ เป็นภาพคล้ายขบวนแห่ มีคนหามหัองหรือกลอง (ภาพในถ้ำตาด้วง จังหวัดกาญจนบุรี)

สมัยทวารวดี (พ.ศ.1200-1600)

ปรากฏหลักฐานในภาพปูนปั้นที่เมืองโบราณคุบ้ำ จังหวัดราชบุรี เป็นภาพผู้หлыิงห้าคน สีคนมีเครื่องดันตรีประจำตัว ได้แก่ พิณห้าสาย พิณน้ำเต้า กรับ และฉิ่ง อีกคนสันนิษฐานว่า nave จะเป็นหักร้อง

สมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ.1800-1900)

ในหลักศิลปะการก่อสร้างสมัยสุโขทัย กล่าวถึงเครื่องด่นตรีไว้มากมาย เช่น พิน (อาจหมายถึงกระเจ็บปี หรือพินน้ำเต้า) ห้อง ระฆัง กังสดาล มหoration กลองใหญ่ กลองรวม กลองเล็ก ฉิ่ง บันเทาเว ซอพุ่งตอ (สันนิษฐานว่าเป็นชื่อสามสาย) แต่ สังข์ เป็น เข้าสัตว์ รวมถึงมีบันทึกว่ามีการถ่ายเครื่องด่นตรีให้แก่วัดด้วย

มีเรื่องกวางด่นตรีประเกทหนึ่งว่า “พาทัย” นำจะเป็นเครื่องตีทำจังหวะและทำโนง

ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับบทเพลงที่ใช้บรรเลง

สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893-2310)

- เครื่องดัมตรีมีครบถ้วนทั้ง ดีด สี ตี เป่า ชาวบ้านนิยมเล่นกันมาก จนในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991-2031) ต้องออกกฎหมายห้ามเป่าขลุย เป่าปี่ สีซอ ดีดกระเจ็บปี่ ตีโหนทับ ในเขตพระราชฐาน
- มีวงปีพาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ ระนาด ห้องวง ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ใช้บรรเลงในงานพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญ พิธี และการแสดงนาฏกรรม เช่น โขน หนังใหญ่

- มีวงมหรีเครื่องสี่ ซึ่งประกอบด้วย ซอสามสาย กระจับปี่ โหน กรับพวง และผู้ขับร้องลำนำ ต่อมาได้เพิ่มรำมะนาและชลุยเข้ามาเป็นวงมหรีเครื่องหก มีการผูกคำกลอนเป็นบทมหรีใช้ร้องส่งกัน ในภายหลังได้นำเข้ามาบรรเลงแทนกระจับปี่
- บทเพลงมีทั้งเพลงขับร้องและเพลงบรรเลง บทร้องเพลงเป็นภาษาพย์ค้ายบทกลอนกล่อมเต็ก ต่อมาพัฒนาเป็นบทดอกสร้อย และกลอนแปด มีเพลงเสภาเป็นการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องที่เรียกว่า การขับเสภา ส่วนบทเพลงบรรเลง ที่ทั้งเพลงเกร็ดเพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ เพลงภาษา อัตราจังหวะส่วนใหญ่เป็นสองชั้น

สมัยอนบุรี (พ.ศ.2310-2325)

เมื่อคราวสมโภชพระแก้วมรกตซึ่งอัญเชิญมาจากเวียงจันทร์ มีบันทึกว่ามีการบรรเลงวงดนตรีต่างๆ ได้แก่ พิณพาทย์ไทย พิณพาทย์รามัญ มหาหริไทย มหาหริแขก มหาหริฝรั่ง มหาหริญวน และมหาหริเขมร สลับผลัดเปลี่ยนกัน เป็นเวลาถึง 2 เดือน 12 วัน

สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1(พ.ศ.2325-2352)

มีการเพิ่มกลองทัดในวงปี่พาทย์ขึ้นอีกหนึ่งลูก รวมเป็นสองลูก เสียงสูงลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวผู้” เสียงต่ำลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวเมีย”

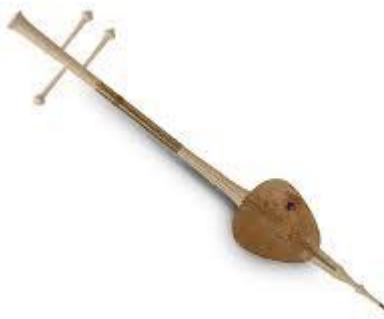

ตัวผู้

รัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367)

พระบาทสมเด็จพระพุทธอเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นนักดุณตรีและดุริยกవี ทรงส่งเสริมด้านวรรณคดีและการละคร พระองค์ทรงขอสามสายได้เพราะยิ่ง (ขอสามสายของพระองค์มีนามว่า ขอสายฟ้าฟاد)

พระองค์ทรงแต่งบทละครให้เข้ากับบทรำและทำนองดนตรี นับเป็นรัชสมัยที่ดนตรีไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก

รัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367)

สมัยนี้การขับเสภาเล่าเรื่องฟูมากโดยเฉพาะวรรณคดีพื้นบ้านเรื่องขุนช้างชุนแพน แต่เดิมการขับเสภามีเพียงกรับเสภาคู่หนึ่ง และผู้ขับเสภาต้องใช้เสียงขับและขับกรับตลอดไม่มีโอกาสพัก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าให้นำงปีพาย์มาประกอบการขับเสภาเริ่มแรกเป็นการบรรเลง สอดแทรกการขับเล่าเรื่อง

ภายหลังลดบทบาทของผู้ขับและการขับเล่าเรื่อง คงเหลือแต่การร้องส่งเป็นบทเพลง แต่เนื่องจากเสียงของตะโพนนั้นดังมาก ไม่เหมาะสมกับการร้อง จึงมีผู้นำเป็นมากมาถ่วงด้วยขี้เเตบดกับข้าวสุกเพื่อให้เสียงต่ำลง

เกิดเป็นกลองสองหน้าใช้ตีหน้าทับแทนตะโพนและกลองหัด วงปีพาย์เสภาจึงประกอบด้วย ปีใน ระนาด หม่องวง กลองสองหน้า และฉิ่ง ถือเป็นประเพณีต่อมาจนถึงปัจจุบัน

รัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๗-๒๓๙๔)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ยกเลิกละครหลวง การละครบและดนตรีจึงไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ตามวังของเจ้านาย ซึ่งส่งผลให้ดนตรีไทยแพร่หลายมายามานถึงปัจจุบัน

เกิดเครื่องดนตรีขึ้นอีกสองชนิดในวงปี่พาทย์ คือระนาดทุ่มกับป้องวงเล็ก

รัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๗-๒๓๙๔)

มีการนำปืนอูกซึ่งเดิมใช้ในการแสดงหนังใหญ่ มาประสมในวงปี่พาทย์อีกอย่างหนึ่ง วงปี่พาทย์จึงพัฒนาเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่

รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394)

ครุภารกิจที่สำคัญที่สุดในรัชกาลนี้คือ การสร้าง “พระราชวังหลวง” ที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ “พระราชวังโบราณ” ที่มีความงามและสถาปัตยกรรมที่น่าทึ่ง

การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยในอดีต ไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากถนนเส้นทางไม่สะดวก เช่นเดียวกับการเดินทางในประเทศอื่นๆ ในยุคหนึ่ง

Bass Drum เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ด้วยเสียงที่洪亮 ทำให้สามารถฟังได้ไกล ทำให้เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

พ.ศ.2398 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดมีละครหญิง นอกจากพระมหากษัตริย์ทำให้บรรดาเจ้าของละครต่างฝึกผู้หญิงขึ้นเป็นละคร ประชาชนก็นิยม ละครชายจึงซบเชาลง ตามวังเจ้านาย หรือบ้านใดที่มีข้าราชการที่เป็นผู้ชายก็หันไปฝึกหัดปีพาทย์กัน ทำให้เกิดวงปีพาทย์เพิ่มขึ้น

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

เจ้านายชั้นสูง พระราชนองค์ ตลอดจนขุนนางต่างนิยมชมชอบนตรีและมีวงดนตรีประจำของตน มีการประกวดประจำวัน เช่น วงศ์ปีพายของพระบาทสมเด็จพระปี่นเกล้าเจ้าอยู่หัว วงกรมหลวงเทเวศร์วัชริน วงกรมหลวงสรรพศิลปประชิชา วงกรมหลวงวงศ์อธิราชสนิท

พระปี่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทั่มเหล็กเข้าประสานเป็นวงศ์ปีพายเครื่องใหญ่ เพื่อประกอบเสภา และร้องส่ง ส่วนวงศ์ปีพายประกอบละครยังเป็นวงเครื่องห้าหรือเครื่องคู่

เกิดการประสมวงกลองแขกกับวงเครื่องสาย เรียกว่า วงกลองแขกเครื่องใหญ่ ภายหลังเรียกว่า วงเครื่องสายปีชวา

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

เกิดวงศ์บัวล้อย ที่ใช้ประโภคศพ

วงเครื่องเปาของดนตรีตะวันตกเข้ามาฝึกบทบาทในการฝึกหัดแคลวทหารเพื่อการสวนสนาม มีครุฝึกดนตรีฝรั่งเข้ามาฝึกสอน

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

เกิดรูปแบบของทำนองเพลงที่เรียกว่า “ทางกรอ” หรือ “เพลงบังคับทาง” มีเพลงเขมรไทรโยคเป็นเพลงทางกรอเพลงแรก นับเป็นเพลงที่มีความไพเราะและเป็นอมตะมาถึงปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศราṇุวัดติวงศ์ เป็นผู้ประนิพนธ์ทั้งบทร้องและทำนอง

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

อิทธิพลของตะวันตกทำให้เกิดละครไทยรูปแบบใหม่ๆ เช่น ละครดีกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และละครพูด จึงมีการปรับปรุงดุณตรีให้สัมพันธ์กันด้วย

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

สมเด็จฯ เจ้าพักรมพระยานริศฯ ปรับปรุงวงปี่พาทย์ให้มีเสียงนุ่มนวลขึ้น เพื่อประกอบการแสดงละครรูปแบบใหม่ โดยนำเครื่องดนตรีที่มีเสียงเหมาะสม เช่น ระนาดทุ่มเหล็ก ฟองหุ่ย 7 ใบ ขลุยอู้ มาแทนเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังหรือเสียงเล็กแหลม เรียกวงปี่พาทย์นี้ว่า “วงปี่พาทย์ดีกดำบรรพ์”

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

- เกิดความนิยมใช้งานปี พ.ศ. 2411 บริสุทธิ์ บรรเลงในงานพระศพเจ้านายชันผู้ใหญ่ และมีการประพันธ์เพลงสำเนียงมอญด้วย
- พ.ศ. 2452 ทรงดนตรีอังกะลุงออกแสดงครั้งแรกในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดราชากิจวิหาร โดยจางวงศ์ (ภายหลังเป็นหลวงประดิษฐ์ไพรารา) และครูเยือน ติช្យสุข เขย เป็นผู้ดัดแปลงเครื่องดนตรีอุ่งคลุงที่ได้จากภาคชวา มาเป็น “อังกะลุง” ที่คนไทยรู้จักกันในทุกวันนี้

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

พระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการดูแลและการล่ำคร ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ บทละครนิดต่างๆ รวมทั้งบทละครแบบตะวันตก ทรงจัดตั้งกรมมหาราชแพทย์จากกรมโขนหลวง ทรงตั้งกรมพิณพาทย์หลวงดูแลเรื่องของปีพาทย์ เครื่องสายและกลองแขก ปีชวา เพื่อใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีต่างๆ โดยมีวงปีพาทย์วงหนึ่งสำหรับตามเสด็จฯ เรียกว่า “วงข้าหลวงเดิม” ต่อมาเรียกว่า “วงตามเสด็จ”

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

เป็นสมัยที่การลัษณะและดุษฐีเจริญรุ่งเรืองมาก ถือได้ว่าเป็นยุคทองของดุษฐีไทย ตามวังเจ้านายและคหบดีต่างมีวงปีพาทย์ และครูที่มีภูมิรู้ประจำวง เกิดการพัฒนาด้านวิชาดุษฎีทั้งแนวคิด หลักการ วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีการประพันธ์ มีการวางแผนการบรรเลงหลากหลายวิธี ทั้งแบบพื้นบ้าน การบรรเลงชั้นสูง และการบรรเลงเดี่ยว

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

เกิดรูปแบบการประสมงดหนรีไทยเครื่องดนตรีต่างชาติ เช่น เครื่องสายประสมขิม เครื่องสายประสมเปียโนของตะวันตก นับเป็นแบบแผนที่เอื้อให้นักดนตรีไทยสามารถปรับตัวและสืบทอดต่อไปโดยไม่เสียเอกลักษณ์

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

นักดนตรีและดุริยกรีที่โดดเด่นในราชกาลนี้ เช่น สมเด็จฯ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรค์วรพินิต (ทูลกระหม่อม บริพัตร)

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

หลวงประดิษฐ์ไพร่าง (ศร ศิลปบรรเลง)

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

จังหวัท พาทิยโกศล

รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๖๘)

มีการก่อตั้งเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งเป็นวงดนตรีสากล โดยผู้วางรากฐานสำคัญของการพัฒนาดนตรีสากลในราชกาลนี้ก็คือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยกร) ผู้เริ่มการบันทึกเพลงไทยเดิมด้วยโน้ตสากลโดยเทียบเสียงให้ตรงกับเครื่องดนตรีไทยทุกชิ้น เรียกว่า เพลงไทยประสานเสียง (**Thai Music Harmony**) ของ กรมศิลปากร และเป็นผู้ประพันธ์ทำนองเพลงชาติไทย

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

พระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยดุนตรีเป็นพิเศษ ทรงดุนตรีและทรงพระราชินพนธ์เพลงได้
พ.ศ.2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเริ่มการบันทึกโนํตเพลงไทยเป็นโนํตสากล

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

มีการนำออร์แกนมาปรับปรุงให้ได้ระดับเลียงใกล้เคียงกับเครื่องดนตรีไทย รวมทั้งไวโอลีน หีบเพลงซัก และขิม และปรับปรุงวิธีบรรเลง เพื่อแสดงประกอบภาษาพยนตร์เสียบตามโรงภาษาพยนตร์ จนวงศ์เครื่องสายประสมอร์แกนเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

- มีการบันทึกแผ่นเสียงครั้งเพลงไทย
- สถานีวิทยุอัมพรสถาน สถานีวิทยุ พี.เจ. ศาลาแดง พระราชวังพญาไท เผยแพร่เพลงไทยผ่านสื่อวิทยุสู่ผู้ฟังทางบ้าน เป็นมหรสพที่มาแทนที่การชมการพังการแสดงสด

รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2477-2489)

เกิดโรงเรียนสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทยของราชการแห่งแรก คือ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ขึ้นกับกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป) ก่อตั้งโดย พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อ พ.ศ.2479

เกิดนโยบายรัฐนิยม ปรับปรุงประเทศไทยไปสู่อารยะ มีการควบคุมการบรรเทาลงดินตรีไทย และนักดนตรีต้องมีใบสำคัญศิลปิน

รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-2559)

มีการนำทำงานของเพลงพื้นเมือง หรือเพลงไทย 2 ชั้น ขั้นเดียว มาใส่เนื้อร้องใหม่แบบเนื้อเต็มตามทำงานของ เกิดเป็นเพลงลูกทุ่ง
เพลงลูกกรุง